УДК 81’271:615.15

С.Є. ТРЕГУБ

ЩОДО МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ У ВМНЗ

У статті проаналізовано значущість запропонованої моделі для формування культури фахового мовлення майбутніх фармацевтів, здійснено аналіз системи вправ практичних занять, спрямованих на підвищення когнітивного рівня культури фахового мовлення майбутніх фахівців шляхом удосконалення відповідних теоретичних знань і усунення недоліків мовного характеру.[*]

Ключові слова: *модель, формування, різновид вправ, методи навчання, спеціальна програма.*

Мова відображає загальний рівень культури спеціаліста будь-якого фаху, стає своєрідним її показником. Оволодіння принципами й засадами професійно-ділової комунікації є, безумовно, свідченням комунікативної компетентності спеціаліста, його професійної зрілості. Від рівня сформованості мовної, термінологічної й ділової культури істотно залежить результативність службового спілкування.

Мета статті – запропонувати модель формування культури фахового мовлення майбутніх фармацевтів.

“Культура фахового мовлення” – спецкурс, безпосередньо пов’язаний з проблемами функціонування мови в суспільстві, питаннями підвищення культури усного й писемного фахового мовлення, правилами організації мовних одиниць залежно від вибору типів мовлення у сфері офіційно-ділової та професійної комунікації.

Експериментальне навчання майбутніх фармацевтів за запропонованою нами програмою спецкурсу “Культура фахового мовлення”, спрямованого на формування культури фахового мовлення майбутніх провізорів, зокрема, передбачало:

1. Подання в лекційному курсі теоретичних відомостей про культуру мовлення, культуру фахового мовлення, мовленнєвий етикет; ознайомлення з мовними нормами й комунікативними якостями мовлення; накреслення роботи з корекції мовлення шляхом усунення різних недоліків.
2. Раціональне поєднання форм, методів, видів і прийомів навчальної роботи студентів з метою формування культури фахового мовлення.
3. Використання на практичних заняттях вправ і завдань комплексного характеру, спрямованих на вдосконалення усного й писемного фахового мовлення, вироблення вмінь і навичок будувати висловлювання чи текст, уникаючи граматичних, стилістичних та інших помилок, редагування власного й чужого мовлення шляхом усунення недоліків мовного характеру.
4. Корекцію мовлення майбутніх фахівців за допомогою інтерактивних імітаційних методів (рольових і ділових ігор, ситуацій).

© Трегуб С.Є., 2014

Отже, експериментальна програма спецкурсу “Культура фахового мовлення” охоплює лекційний курс і практичні заняття, спрямовані на формування в студентів вищих медичних навчальних закладів України усіх трьох компонентів культури фахового мовлення: мотиваційного, когнітивного та діяльнісного.

Форми організації навчання характеризують зовнішній аспект процесу оволодіння знаннями: місце та тривалість навчання, особливості спілкування викладача та студента. Таким чином, форма навчання відображає зовнішні, організаційні особливості педагогічного процесу [3].

У вищих закладах освіти використовують різні форми організації навчання: індивідуальні, групові, аудиторні й позааудиторні. Щодо конкретних форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів у ВМНЗ України, то найбільш поширеними є лекція, практичне заняття, семінарське заняття, навчальна ділова гра, самостійна робота тощо.

На практичних заняттях робота була спланована з урахуванням інтерактивних методів (рольових і ділових ігор, групової роботи) та спеціальних пізнавальних завдань, за допомогою яких формували мовленнєві вміння й навички студентів шляхом усунення з їхнього мовлення лексичних помилок.

За програмою “Культура фахового мовлення” відповідно до тематики та мети занять було розроблено систему пізнавальних завдань та вправ, що сприяла виробленню вмінь віднаходити у власному чи чужому висловлюванні лінгвістичні помилки та усувати їх, розвивати мотивацію до мовленнєвої діяльності, і підібраний необхідний для цього дидактичний матеріал.

Така побудова практичних занять забезпечила вироблення в студентів навичок самостійного вдосконалення власного мовлення й спрямовувала подальшу роботу викладачів спеціальних дисциплін на вдосконалення фахового мовлення майбутніх фахівців.

Практичним заняттям, під час яких формували зазначені знання, уміння й навички в системі дослідного навчання, ми відводили основну роль. Підготовка й проведення практичних занять передбачала різні види групової, колективної та індивідуальної роботи студентів. Практичні заняття навчання мали на меті:

1. З’ясувати рівень засвоєння теоретичного матеріалу, необхідного для формування культури фахового мовлення майбутнього фармацевта, актуалізувати, систематизувати й поглибити набуті раніше знання з англійської мови.
2. Сформувати вміння й навички грамотного, позбавленого мовних недоліків фахового мовлення майбутніх фахівців в усній і писемній формах.
3. Підвищити рівень мовленнєвої та загальної культури майбутніх фармацевтів, мотивувати студентів до застосування мови на рівні норм мовної культури.

Практичні заняття були організовані за розробленим і затвердженим на засіданні кафедри мовної підготовки планом, який включав перелік основних питань, список рекомендованої літератури, колективну, індивідуальну й самостійну роботу студентів. Заняття, відведені на самостійну роботу студен-

тів, передбачали такі види мовленнєвої діяльності: опрацювання основної та додаткової літератури; підготовку усних повідомлень з питань, що потребують додаткового розгляду; укладання текстів документів, не охоплених аудиторними заняттями; написання конспектів, рефератів, анотацій, складання тез, добір текстів для ілюстрування мовних явищ тощо. Індивідуальні заняття спрямовані на усвідомлення й закріплення окремими мовцями необхідних теоретичних знань, формування мовленнєвих умінь і навичок з урахуванням індивідуальних особливостей мовлення. Колективні заняття передбачали виконання пізнавальних завдань у ситуації ділової та імітаційної гри, професійно спрямоване групове навчання.

До практичних занять ми добирали завдання, які містили:

1. Усні й письмові вправи з мовленнєвим матеріалом, спрямовані на формування культури фахового мовлення майбутніх фармацевтів.

2. Творчі завдання з розвитку навичок діалогічного й монологічного мовлення: складання висловлювання на професійну тему без попередньої підготовки, підготовка текстів документів, звітів, доповідей, виступів, зв'язних відповідей, моделювання мовленнєвих ситуацій тощо.

3. Матеріал для ділових, імітаційних і рольових ігор.

На практичних заняттях ми використовували вправи як основний вид діяльності. Вправи є найпоширенішим видом самостійної роботи, який забезпечує процес осмислення та закріплення знань, розвиток мислення тих, хто навчається [3]. За допомогою вправ у студентів "...вироблялися визначені нами мовленнєві вміння й навички, без яких неможливо побудувати зв'язне висловлювання: членування мовленнєвого потоку на структурні компоненти, завершення побудови мовних одиниць (уведення структурно або семантично необхідних елементів), розширення і згортання висловлювань, заміна окремих елементів у межах утворень більш високого структурного рівня, перебудова й побудова мовних одиниць усіх рівнів та комплексні види навчальної роботи, що включають найрізноманітніші корекційні операції з мовним матеріалом" [1, с. 121].

Предмет нашого дослідження зумовив розробку такої системи вправ, яка, по-перше, спрямована на підвищення когнітивного рівня культури фахового мовлення майбутніх фахівців шляхом підвищення відповідних теоретичних знань і усунення недоліків мовного характеру; по-друге, виробила стійкі навички корекції власного мовлення та спонукала до розширення й активізації словникового запасу та подальшого мовленнєвого вдосконалення; по-третє, сприяє розвитку мотиваційної сфери студентів. Відповідно до напрямів дослідження було виділено вправи різних видів: мовні вправи, що передбачали усвідомлення теоретичних відомостей, їх закріплення й поглиблення, та мовленнєві вправи, які мали на меті розвивати діалогічне й монологічне мовлення, формувати мовленнєву особистість, враховуючи індивідуальні можливості майбутнього провізора [1, с. 121].

За метою призначення ми поділили вправи на три групи: 1) вправи для вивчення матеріалу, формування вмінь та навичок: підготовчі, пробні, призна-

чені для виконання дій за зразком; 2) вправи для закріплення нового матеріалу; 3) контрольні вправи для перевірки глибини засвоєння знань [3].

У навчанні мови, враховуючи важливість і необхідність різних видів вправ, ми надавали перевагу лексичним, лексико-граматичним і лексико-стилістичним вправам, спрямованим на з'ясування семантики слова, його основних ознак, ознайомлення зі сферою вживання різних лексичних шарів, усвідомлення значення слова, його суті.

Важливе значення, на нашу думку, мають також вправи, які включають синонімічні заміни, доповнення та скорочення текстів, переклад, редагування, оскільки саме такі види роботи допомагали краще усвідомлювати форму й зміст певного граматичного явища і тим самим сприяли засвоєнню студентами мовленнєвої варіативності.

Зважаючи на те, що більшість студентів використовують як засіб спілкування рідну мову й це негативно впливає на формування культури фахового мовлення майбутнього фармацевта, ми вважали за необхідне під час навчання використовувати вправи на переклад слів, словосполучень, речень і текстів.

Основним способом організації пізнавальної діяльності на практичних заняттях стало використання інтерактивної технології навчання як сукупності форм і методів, що забезпечує високу ефективність комунікації студентів у навчальному процесі.

Загальнонауковий рівень методології інтерактивних методів навчання зумовлений системним підходом, що відображає всезагальний зв'язок та взаємозумовленість явищ і процесів навколишньої дійсності, зокрема різних видів діяльності, різних методів педагогічної взаємодії, особистості й різних ознак суб'єктності людини, компонентів її професійної компетентності.

Системний підхід розглядає відносно самостійні елементи навчання (наприклад, окремі інтерактивні методи) не ізольовано, а в їх взаємозв'язку. Необхідно зазначити, що наукова методологія використання в педагогічному процесі інтерактивних методів складається з відповідних принципів: особистісний підхід до організації та здійснення педагогічного процесу; діяльнісний підхід до організації педагогічної дії; логічність педагогічної взаємодії.

Колективні форми взаємодії та спілкування вчать студентів формулювати думки рідною мовою, дотримуючись норм літературної мови, володіти усною та писемною формою мовлення, слухати й чути, розуміти інших, аналізувати власне та чуже мовлення, коректно й аргументовано вести дискусію. На таких заняттях формуються предметні та соціальні якості фахівця, досягається мета навчання й виховується особистість майбутнього провізора.

Робота над вимовою студентів потребувала використання аудіозаписів, які демонстрували зразки правильного мовлення, оскільки певні фонетичні особливості, які студент може не відчути в мові викладача, часто стають для нього зрозуміліші, коли він чує диктора чи митця слова. Важливу роль тут відігравали такі чинники, як зміна звучності, тембру голосу тощо. Крім того, прослуховування аудіозапису зі зразками правильного літературного мов-

лення створювало додаткові можливості для організації пояснень викладача, бо вони не лише завершували прослуховування, а й супроводжували його.

Засобами інтенсифікації навчання були й комп'ютери. Застосовуючи, їх ми враховували думку психологів про те, що комп'ютер є таким засобом, що може якісно змінити, збільшити можливості накопичення й застосування знань студентами, можливості пізнання. Відповідно до наявних досліджень [2, с. 58], ми виділили три основні форми використання комп'ютера для виконання навчальних цілей: 1) як тренажера; 2) як репетитора, що виконує певні функції за викладача; 3) як засобу, що моделює певні предметні ситуації, – імітаційне моделювання. Можливості комп'ютера ми використовували як з навчальною (вивчення нового матеріалу укрупненими частинами-блоками, навчання за модульно-рейтинговою системою), так і з контрольно-корекційною метою для перевірки здобутих знань та вироблення практичних умінь і навичок роботи зі словом, текстом (редагування, переклад, добір синонімів, виправлення помилок інтерференційного характеру тощо) [3].

Удосконаленню вмінь студентів зіставляти, порівнювати мовні факти сприяли вправи на редагування та переклад, які прищеплювали навички критичного оцінювання сказаного й написаного, виховували вимогливість, розвивали чуття мови, що позитивно впливало на вдосконалення культури фахового мовлення майбутнього фармацевта.

Під час виконання завдань студенти пригадували етикетні норми офіційно-ділового стилю, основні вимоги й правила складання усного зв'язного висловлювання.

Робота на практичних заняттях, спрямована на формування культури фахового мовлення, була спланована з урахуванням методів виконання ситуативних завдань у малих групах і парах, за допомогою яких розвивали мовленнєві вміння й навички студентів. З метою вдосконалення навичок нормативного мовлення на всіх етапах навчання використовували усні мовленнєві вправи, складали монологи й діалоги, проводили бесіди на визначену програмою тему, розігрували ділові ситуації.

Висновки. Таким чином, успішному формуванню культури фахового мовлення в майбутніх фармацевтів сприяють створені відповідні організаційно-педагогічні умови. Так, комплексне використання в навчально-виховній роботі зі студентами різних методів навчання й соціальної, наукової та художньої інформації позитивно впливає на розвиток свідомого сприймання й розуміння сутності фахового мовлення фармацевтів.

Список використаної літератури

1. Берегова Г.Д. Формування культури мовлення студентів-аграрників в умовах нижньонаддніпрянських говірок : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02 / Г.Д. Берегова. – Херсон, 2003. – 244 с.

2. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : метод. пособ. / А.А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.

3. Жовтобрюх М.А. Культура мовлення і школа / М.А. Жовтобрюх // Культура слова : респ. міжвід. зб. – К. : Наукова думка, 1988. – Вип. 34. – С. 3–10.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2014.

Трегуб С.Е. Относительно модели формирования культуры профессионального говорения будущих фармацевтов в процессе подготовки в ВМУЗ

В статье проанализирована значимость предложенной модели для формирования культуры профессионального говорения будущих фармацевтов, система упражнений практических занятий, направленных на повышение когнитивного уровня культуры профессионального говорения будущих специалистов путем повышения соответствующих теоретических знаний и устранения недостатков языкового характера.

Ключевые слова: *модель, формирование, разновидность упражнений, методы обучения, специальная программа.*

Tregub S. As to the model of the formation of professional culture speakingoffuture pharmacists in the higher educational establishment

The article is devoted to the special model of training of future pharmacists. It covers scientific views concerning the forms and methods of formation of future pharmacists' professional culture speaking. To my mind the model of professional culture speaking (CPS) is a special course which is connected with the problems of language's functioning in the society, the questions of oral and written speaking increase and rules of linguistic means' organization due to the types of speaking in business and professional communication.

Due to the subject of our research the course of special system of exercises was worked out. It was directed to the cognitive level of professional speaking culture of future pharmacists. It was detected different types of exercises. The most important were lexical, grammatical and speaking tasks. So, culture of professional speaking (CPS) is successfully formed thanks to the following large-scale pedagogical conditions.

There many different pedagogical conditions which are used in educational process. The first task of effective culture of professional speaking (CPS) is to get proper knowledge form their own thoughts aboutculture of professional speaking its content and functions on the basis of informative method. The second one is to help future pharmacists to create personal speaking activity with patients.

There are many different methods of educational process organization which provides intensity and quality of communication. In educational process of high medical school is the interaction between the teacher and the student. It provides the exchange of information determining personal attitude to the problem of professional speakingculture organization of different ways of creative activity.

There many various methods of teaching such as informative, verbal, practical and others. Experimental training of pharmacists according to the special program ofculture of professional speaking (CPS) included as theoreticalcourse of training as practical one. Theoreticalcourse represents the theoretical knowledge about speaking culture, culture of professional speaking, speaking ethics and so on. Practical part is devoted to the special complex of exercises and tasks. The exerciseswere divided into three groups. The first ones were devoted to the formation of skills; the second group concerned the training and consolidation; the third one was as control one. Computer also has very important role in the experimental study. It combines three functions. We used it as trainer, teacher and a technique which creates definite situations.

So, culture of professional speaking is successfully formed if there are the corresponding large-scale conditions. The given model of training is effectively combined theoretical and practical basis. It enables to make progress inculture of professional speaking of future pharmacists.

Key words: *model, formation, variety of exercises, methods of training, special program.*